

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Budjettikatsaus 2019

Katsaus valtion talousarvioesitykseen,
syyskuu 2018

Valtiovarainministeriön julkaisu 29a/2018

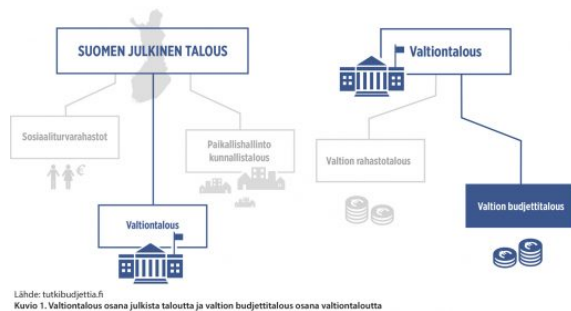
Talouspolitiikka

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Talouden näkymät	5
3 Hallituksen talouspoliittinen linja	7
4 Kestävä kehitys	9
5 Valtion talousarvioesitys 2019	13
6 Yhteenveto	22
7 Lisätietoja	23
8 Lukuohjeet ja tulostus	24

1 Johdanto

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista. Valtiontalous sisältää valtion talousarvion eli budjettitalouden ja valtion rahastotalouden (valtion rahastotaloutta käsitellään valtion talousarviossa luvussa 9 Budjetin ulkopuolinen valtiontalous). Valtion budjettitalouden sijoittumista valtiontalouteen ja Suomen julkiseen talouteen on havainnollistettu kuviossa 1. Tässä julkaisussa keskitytään pääosin valtion budjettitalouteen. Tarkastelun kohteena on vuoden 2019 talousarvioesitys, joka annetaan eduskunnalle syyskuussa. Tarkoituksena on tarjota tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista kuvien ja taulukoiden avulla, sekä johdattaa lukija tutkimaan teemoja tarkemmin Internet-linkkien kautta. Taustamateriaalina budjetoinnissa käytetään valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomia talousennusteita, jotka esitellään taloudellisessa katsauksessa.

Valtion talousarvio eli budjetti on valtion taloutta ja varainhoitoa koskeva suunnitelma, jonka laadinnan pohjana on kevään julkisen talouden suunnitelma. Käytännössä valtion talousarviossa arvioidaan valtion seuraavan vuoden tulojen ja menojen suuruutta ja kohdentumista. Hallitus neuvottelee talousarvio-

esityksestä budjettiriihessä.

Ylin päätävävalta valtion varojen käytöstä on Suomessa eduskunnalla, joka käyttää valtaa lähinnä kahdella tavalla: säätämällä lakeja ja hyväksymällä talousarvioita. Valtaosa talousarvion sisällöstä on lailla sidottua ja ennen talousarviosta päättämistä muutetaan usein lakeja. Eduskunta hyväksyy budjetin seuraavalle talousarviovuodelle ennen edellisen talousarviovuoden loppua.

Hallitusohjelmassa määritellään hallituksen talouspoliittiset päälinjat, joiden mukaisesti budjetti laaditaan. Lisäksi hallitus päättää vaalikauden alussa vaalikauden kehuksesta eli valtion menokatosta, sekä kehysmenettelyn säännöistä. Samalla kehys määrittelee linjan koko nelivuotisen vaalikauden menoille. Hallitus tarkistaa vuosittain huhtikuussa julkisen talouden suunnitelmassa kehysten hallinnon-alkohtaiset määrärahat sekä päivittää kehysten vastaamaan kustannustason, hintojen ja kehysmenojen rakenteen muutoksia. Lisätietoa osoitteessa <http://vm.fi/valtion-talouden-kehukset>.

Vuoden 2019 talousarvioesityksen loppusumma on 55,3 mrd. euroa. Pääosa määrärahoista käytetään sosiaaliturvaan. Tulot kerätään pääasiassa liikevaihtoon perustuvista veroista, kuten arvonlisäverosta, ja tuloveroista, kuten ansio- ja pääomatuloverosta. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoitaan 1,4 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 109 mrd. euroon.

Seuraavassa luvussa luodaan katsaus talouden näkyymiin reaalityalouden ja julkistalouden osalta. Luvussa 3 käsitellään hallituksen ta-

louspoliittisia tavoitteita ja niiden toteutumisista. Luvussa 4 tarkastellaan budjettia kestävä kehityksen näkökulmasta. Luku 5 käsittelee valtion talousarvioesityksen tulo- ja menoarvioita, alijäämää ja velkaa. Myös kuntataloutta ja maakuntauudistusta käsitellään valtion budjettitalouden näkökulmasta. Luvussa 6 tehdään yhteenveto.

2 Talouden näkymät

Valtiovarainministeriön taloudellisessa katsauksessa käsitellään kansallisen ja kansainvälisen talouden näkymiä sekä talouspolitiikkaa ja julkista taloutta.

Reaalitalous

Korkeasuhdanne maailmantaloudessa jatkuu, mutta nopein kasvuvaihe on jo takana. Suomen talouden kasvu hidastuu 1,7 prosenttiin vuonna 2019. Lähivuosina talouskasvua tukevat etenkin kotimainen kysyntä sekä ulkomaankauppa. Kotitalouksien kulutuskysyntää rajoittaa kuitenkin reaalisten käytettävissä olevien tulojen hidastuva kasvu. Investointien kasvun ennustetaan hidastuvan vuonna 2019. Tämä johtuu erityisesti uusien rakennushankkeiden aloitusmäärien kääntymisestä laskuun. Bruttokansantuotteen kohtuullisen nopea kasvu ylläpitää työvoiman kysyntää ja työllisyys kasvaa. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan 6,9 prosenttiin ja työllisyysasteen nousevan 72,4 prosenttiin vuonna 2019. Taulukkoon 1 on tiivistetty keskeiset ennusteluvut vuosille 2016–2019.

Taulukko 1. Kansantalouden kehitys vuosina 2016–2019
Ennuste syyskuu 2018

	2016*	2017*	2018**	2019**
BKT:n arvo, mrd. euroa	216	224	234	242
BKT, määrän muutos, %	2,5	2,8	3,0	1,7
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	7,4	6,9
Työllisyysaste, %	68,7	69,6	71,7	72,4
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	0,4	0,7	1,1	1,4
Pitkä korko, 10 v, %	0,4	0,6	0,8	1,2

* Ennakkotieto
** Ennuste

Julkinen talous

Suomen talous on päässyt selvään kasvuun ja julkisyhteisöjen alijäämä on pienentynyt viime vuosina talouskasvun siivittämänä. Hallituksen päättämät sopeutustoimet ovat myös vahvistaneet rahoitusasemaa. Hyvän suhdanetilanteen jatkuessa rahoitusaseman kehitys jatkuu samankaltaisena lähivuodet, ja julkinen talous lähes tasapainottuu vuonna 2019. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteen painuu alle 60 prosentin vuonna 2018.

Seuraavalle vuosikymmenelle tullessa julkinen talous on silti hauraassa tilassa. Nimellisesti velkaantuminen jatkuu noususuhdanteesta huolimatta, ja velkataso on jo valmiiksi korkealla tasolla seuraavan laskusuhdanteen koittaessa. Julkista taloutta rasittavat rakenteelliset tekijät luovat paineita julkiseen talouteen myös 2020-luvulla. Väestön ikääntyminen aiheuttaa kasvupainetta eläke- sekä hoito- ja hoivamenoihin. Taulukossa 2 esitetään keskeiset julkisen talouden tunnusluvut vuosille 2016–2019.

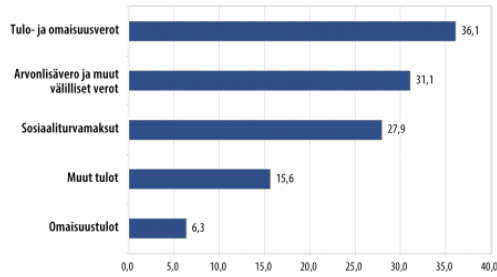
Taulukko 2. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta
Ennuste syyskuu 2018

% BKT:sta	2016*	2017*	2018**	2019**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	44,0	43,3	42,2	42,1
Julkisyhteisöjen menot	55,9	54,0	52,6	51,9
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-1,7	-0,7	-0,7	-0,1
- valtionhallinto	-2,7	-1,8	-1,5	-0,7
- paikallishallinto	-0,4	-0,1	-0,5	-0,3
- työeläkelaitokset	1,1	0,9	0,9	0,9
- muut sosiaaliturvarahastot	0,2	0,3	0,4	0,1
Julkisyhteisöjen bruttovelka	63,0	61,3	59,9	59,1
Valtionvelka ¹⁾	47,4	47,3	46,0	45,3

* ennakkotieto
** ennuste

1) VM:n kansantalousosaston arvio valtion velasta eroaa budjetoidun perusteella arvioidusta mm. päivitettyjen tuloennusteiden vuoksi

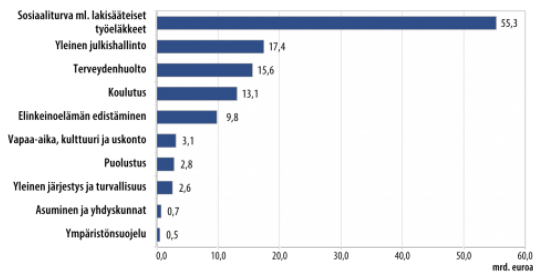
Talouden suhdanteiden lisäksi julkisen talouden rakenteet heijastuvat julkisyhteisöjen tulojen kertymään ja menojen kohdentumiseen. Kuviosta 2 nähdään, että julkisyhteisöjen tuloista suurin osa kerättiin tulo- ja omaisuusveroina sekä välillisinä veroina vuonna 2016.

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2. Julkisyhteisöjen tulot vuonna 2016, mrd. euroa

Julkisyhteisöjen menoista suurin osa muodostuu sosiaaliturvaetuksien menoista, mikä näkyy kuviosta 3. Näitä menoja ovat mm. eläkkeet, työttömyysetuudet ja perhe-etuedet sekä sairausajan, asumisen ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevät tuet.

Lähde: Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Kuvio 3. Julkisyhteisöjen menot käyttökohteen mukaisesti (COFOG) vuonna 2016, mrd. euroa

Taulukko 3 havainnollistaa opetus- ja sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuolto-

palveluista aiheutuvaa kustannusten keskimääräistä suuruusluokkaa. Taulukosta nähdään esimerkiksi, että ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijakohtaiset julkiselle taloudelle koituvat kustannukset olivat muihin koulutusmuotoihin nähden korkeimmat vuonna 2016.

Taulukko 3. Eräiden julkisten palveluiden keskimääräiset kustannukset vuonna 2016

euroa		
Opetus- ja sivistystoimi		
Perusopetus	9 016,0	/oppilas
Lukiokoulutus	7 661,0	/opiskelija
Ammatillinen peruskoulutus	11 160,0	/opiskelija
Ammattikorkeakoulutus	8 035,0	/opiskelija
Yliopistokoulutuksen budjettirahoitus	8 985,0	/opiskelija
Yleiset kirjastot	3,6	/lainaus
Sosiaalipalvelut		
Lasten päivähoito ¹⁾	86,0	/hoitopäivä
Vanhainhoito ²⁾	152,0	/hoitopäivä
Terveydenhuoltopalvelut		
Perusterveydenhuolto		
- Terveyskeskuskäynti ³⁾	80,1	/käynti
- Vuodeosastoahoito	280,0	/hoitopäivä
- Hammashoito	88,3	/käynti
Erikoissairaanhoito		
- Somaattinen erikoissairaanhoito ⁴⁾	1 141,9	/hoitopäivä

1) Sisältää kuntien kustantaman osa- ja kokopäiväkotihoidon. Hoitopäivien määrä on painotettu osa- ja kokopäivähoidon osalta siten, että osapäivähoidon hoitopäiviin käytettiin painokerrointa 0.6 ja kokopäivähoidon hoitopäiviin kerrointa 1.

2) Perustuu kuuden suurimman kunnan, ns. Kuusikko kuntien, kustannuksiin.

3) Sisältää kaikki käynnit, ml. esim. neuvola ja fysioterapia. Perusterveydenhuollon lääkärikäynnin kustannus keskimäärin 51,1 euroa/käynti.

4) Sisältää vuodeosastohoidon ja päiväkirurgian.

Lähteet: Opetushallitus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen yleisten kirjastojen tilastot ja Tilastokeskus

3 Hallituksen talouspoliittinen linja

Pääministeri Juha Sipilän hallitus linjaa talouspolitiikkaansa hallitusohjelmassa (<http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>). Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävänsä kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palveluiden ja sosiaaliturvan rahoitus. Tavoitteena on, että julkisen talouden velkaantumisen suhteessa BKT:hen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen loppuu vuonna 2021.

Finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työllisten määrä kasvaa 110 000 hengellä hallituskaudella. Tämän hetken ennusteiden valossa nämä työllisyystavoitteet ovat täyttymässä. Tavoitteiden saavuttamista helpottaa hyvä suhdante tilanne. Työllisyyden nopea kasvu on kasvattanut verotuloja ja työttömyyden aleneminen pienentänyt työttömyysmenoja.

Hallitus on tukenut talouden ja työllisyyden kestävänsä kasvua rakenteellisin uudistuksin. Työvoiman kysyntää on pyritty lisäämään vuonna 2017 voimaan astuneella kilpailukyky sopimuksella, joka paransi suomalaisten yritysten kilpailukykyä. Työn tarjontaa on puolestaan vahvistettu mm. purkamalla kannustinloukkuja, lisäämällä työvoiman liikkuvuutta sekä uudistamalla työttömyysturvajärjestelmää ja työvoimapalveluja. Samalla hallitus on pitänyt kiinni hallitusohjelman linjauksesta, jonka mukaan palkansaajien verotus ei kiristy.

Hallituksen talouspolitiikan kulmakivenä on kestävyysvajeen umpeen kurominen. Kestä-

vyysvajeen mittaluokaksi arvioitiin hallituskauden alussa noin 10 mrd. euroa vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelman mukaiset välittömät sopeuttamistoimet on kirjattu valtiontalouden kehyksiin ja ne sisältyvät vuoden 2019 osalta talousarvioesitykseen. Välittömien sopeutustoimien myötä 10 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta on koossa noin 4 mrd. euroa, joskin kuntien päätöksistä riippuvaisten toimenpiteiden vaikutukseen sekä eräiden toimenpiteiden vaikutusarvioihin liittyy epävarmuutta. Maakunta- ja sote-uudistus sekä muut toimet julkisen hallinnon uudistamiseksi voivat onnistuessaan vahvistaa julkista taloutta 4 mrd. eurolla pitkällä aikavälillä.

Velkatavoitteen konkretisoimiseksi hallitus on asettanut julkisen talouden rahoitusasemalle tavoitteet, jotka koskevat valtion, paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa hallituskaudella sekä julkisyhteisöjen yhteenlaskettua rakenteellista rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä. Taulukossa 4 on kuvattu näitä Suomen finanssipolitiikka ohjaavia tavoitteita ja sääntöjä sekä verrattu niitä valtiovarainministeriön ennusteesseen. Julkisen talouden sektorikohtaiset rahoitusasematavoitteet tullaan ennusteen valossa pitkälti saavuttamaan. Paikallishallinto ja sosiaaliturvarahastot saavuttavat niille asetetut tavoitteet ja myös valtionhallinto yltää likimain sille asetettuun tavoitteeseen.

Taulukko 4. Suomen finanssipolitiikkaa ohjaavat tavoitteet ja säännöt

Julkisen talouden sektori	Muuttuja	Tavoite vuodelle 2019, % BKT:stä	Ennuste vuodelle 2019, % BKT:stä
Hallituksen asettamat rahoitusasematavoitteet vaalikaudelle			
Valtio	Alijäämä	korkeintaan -0,5 %	-0,7 %
Paikallishallintosektori	Alijäämä	korkeintaan -0,5 %	-0,3 %
Sosiaaliturvarahastot			
- Työeläkerahastot	Ylijäämä	noin 1,0 %	0,9 %
- Muut sosiaaliturvarahastot	Rahoitusasema	noin 0,0 %	0,1 %
Julkisen talous	Velka	velkasuhde v. 2019 < v. 2018	59,1 %
EU-säännöt			
Julkisen talous	Alijäämä	korkeintaan -3,0 %	-0,1%
	Velka*	korkeintaan 60 %	59,1 %
	Rakenteellisen rahoitusaseman keskipitkän aikavälin tavoite (MTO)**	-0,5 %	-0,7 %

* EU:n velkasäännön tulkinnassa otetaan huomioon myös mm. velan alenemisen nopeus historiassa ja tulevaisuudessa.

** Vakaus- ja kasvusopimus velvoittaa EU-jäsenmaat asettamaan julkisen talouden rakenteelliselle alijäämälle keskipitkän aikavälin tavoitteen (MTO). Suomen keskipitkän aikavälin tavoitteeksi on asetettu 0,5 prosentin alijäämä suhteessa BKT:hen. Suomelle myönnettiin keväällä 2017 vakaus- ja kasvusopimukseen sisältyvää rakenneuudistus- ja investointilausekkeen mukaista joustoa yhteensä 0,6 % suhteessa BKT:hen julkisen talouden kestävyttä tukevien uudistusten ja EU:n yhteisrahoitteisten investointihankkeiden toimeenpanon vuoksi. Hallitus tavoittelee keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista vuonna 2019. Lisätietoa talousarvioesityksen yleisperustelujen luvussa 3.

merkittävimpana vakaus- ja kasvusopimus, joka velvoittaa EU:n jäsenvaltioita ylläpitämään julkisen talouden tasapainoa ja välttämään liiallista velkaantumista.

Suomen julkisen talouden tavoitteenasetteluun vaikuttavat myös EU-säännökset, joista

4 Kestävä kehitys

Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma, Agenda2030, hyväksyttiin YK:n huippukokouksessa vuonna 2015. Toimintaohjelma asettaa yhteiset tavoitteet kestävän kehityksen toteuttamiseksi kaikille YK:n jäsenmaille. Suomessa valtioneuvosto on laatinut toimintaohjelmasta selonteon, jossa linjataan kansallisen toimeenpanon kannalta keskeiset painopistealueet ja toimenpiteet, jotka parantavat Suomen kestävän kehityksen tilaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti. Hallituksen kansallinen Agenda2030 -toimeenpano rakentuu kahden painopistealueen ympärille: *hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi* sekä *yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi*. Talousarvioesityksen yleisperusteluissa kestävään kehitykseen on keskitytty luvussa 6.

Kuvio 4. Kestävän kehityksen toimintaohjelman (Agenda2030) tavoitteet (Sustainable Development Goals, SDG)

4.1 Määrärahat

Vuoden 2019 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä on tunnistettu talousarvioesitykseen sisältyvät määrärahat, jotka ovat selonteon hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -painopistealueen tavoitteita edistäviä. Kyseiset määrärahat on esitetty taulukoissa 5-7 ja ne on jaoteltu edellä mainitun selonteon kes-

keisten toimenpiteiden mukaan. Tunnistetuilla määrärahoilla edistetään mm. ympäristön ja luonnon hyvinvointia, luonnon monimuotoisuutta, vähennetään päästöjä, edistetään biotalousratkaisuja sekä kehitetään Suomea kohti vähähiilistä yhteiskuntaa. Määrärahat kohdentuvat etenkin työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, ympäristöministeriön sekä ulkoministeriön hallinnonaloille.

Taulukko 5. Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi, selonteon toimenpiteet 1.1 ja 1.2

1.1 Käynnistetään energia- ja ilmastostrategian toimeenpano ja 1.2 Valmistetaan ja toimeenpannaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma		TA 18 milj. euroa	TAE 19 milj. euroa	
LVM	31.10.35	Valtionavustus länsimetron rakentamiseen	31,5	12,0
	31.10.36	Valtionavustus raiteliikennehankkeiden rakentamiseen	16,1	25,1
	31.20.40	Ajoneuvojen romutuspaikko	8,0	0,0
	31.20.42	Sähköyhtiöiden henkilöautojen sekä henkilöautojen kassu- ja etänsäilytyksen hankinta- ja konsernsirot	6,0	6,0
31.30.63	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen* (pl. lentoliikenteen osto ja Merenkulun liikenne)	88,7	87,5	
TEM	32.20.28	Materiaalitehokkuuden edistäminen	0,4	0,4
	32.50.64	EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesio- ja kehittämissuunnitelmiin* (Rakennerahasto-ohjelman erityisavustuksista vähähiilisyteen on soveltukseltaan käytettävää 25 % EAKR-rahoituksesta ohjelmakaudella 2014-2020)	52,0	58,0
	32.60.20	Energiatietokauden ja uusutuvan energian käytön edistäminen	3,5	3,4
	32.60.40	Energiatuki (Energiatuki on osa taloudellista ohjausta, jolla energiajärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin)	57,7	47,3
	32.60.44	Uusiutuvan energian tuotantotuki	314,1	261,4
	32.60.45	Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki	40,0	0,0
	32.60.47	Sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurin edistäminen	3,0	3,0
	32.60.48	Uusiutuvan energian tuotantotuki	3,0	3,0
YM	35.10.22	Eräät ympäristömenot* (ilmastopaneeli ja ilmastohankkeet)	1,5	1,5
	35.10.61	Vesien- ja ympäristöhoidon edistäminen* (Puu- ja metsätoiminnan ohjelma)	2,2	2,0
	35.20.52	Avustukset asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen	1,5	1,5
Yhteensä		626,2	509,1	

* Vain kirjattu osuus momentin määrärahoista liittyy hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -tavoitteeseen

Taulukko 6. Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi, selonteon toimenpide 1.3

1.3 Luodaan kestävä biotalous- ja cleantech-ratkaisu		TA 18 milj. euroa	TAE 19 milj. euroa		
MMM	30.10.40	Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset* (Ympäristön tilaa ja uusiutuvan energia käytystä edistäviä investointeja)	9,5	10,0	
	30.10.64	EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen* (Maaseudun kehittämissuunnitelma sisältää myös ympäristön ja ilmastoon liittyviä hankkeita)	95,0	107,0	
	30.20.41	EU-tulotuki ja EU-markkinatuki* (Viheryrittämistuki)	157,5	157,5	
	30.20.43	Ympäristö- ja vesienvaraukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannon investoinnit	290,7	290,7	
	30.20.47	Ruokaketjun kehittäminen* (Kotimaisen ruuan kysynnän kasvattaminen ja viennin edistäminen)	0,5	0,3	
	30.20.61	Siirto Maatalouden kehittämissuunnitelmaan* (Investointiavustukset, joiden tavoitteena on tuotantokannan, tuotantohyönteiden ja eläinten hyvinvoinnin parantaminen)	6,7	0,0	
	30.40.22	Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen	14,9	6,0	
	30.40.31	Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen	8,5	4,6	
	30.40.44	Tuotantotukien kestävyyden turvaamiseen	56,2	56,2	
	30.40.45	Metsäluonnon hoidon edistäminen	5,0	5,0	
	YM	32.20.43	Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen	49,3	0,0
		35.10.21	Eräät luonnonvarojen menot*	1,2	1,4
		35.10.22	Eräät ympäristömenot* (Ilmameren ja vesien suojeleminen)	7,0	9,0
35.10.52		Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät* (Markkulu 4.0 -hanke, luontomarkkulu)	1,7	1,2	
35.10.61		Vesien- ja ympäristöhoidon edistäminen* (Vesien- ja maaseudun kehittämissuunnitelman toimeenpano)	4,4	12,0	
35.10.63		Luonnonvarojen suojeleminen hankinta- ja korvausmenot*	20,0	20,0	
Yhteensä		728,1	681,0		

* Vain kirjattu osuus momentin määrärahoista liittyy hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -tavoitteeseen

Taulukko 7. Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi, selonteon toimenpiteet 1.4, 1.5, 1.6 ja 1.9

		TA 18 milj. euroa	TAE 19 milj. euroa
1.4 Toimeenpannaan kiertotalouden tiivistäessä eri toteuttajatahojen kanssa			
TEM	32.20.44	Kiertotalouden investointi- ja kehittämistuki	2,0
		Lisäksi Business Finlandin rahoituksella eri momenttien 32.20.40, 32.20.43 ja 32.20.83 määrärahoilla tuetaan kiertotalouden toimenpiteitä 1.4.	2,0
1.5 Vauhditetaan kestäviä julkisia hankintoja valtionhallinnossa ja kunnissa			
TEM	32.20.42	Kavuekosysteemien ja innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen*	4,0
1.6 Tuetaan kestävä kehityksen innovaatioita			
UM	24.30.66	Varsinainen kehitysyhteistyö* (Tuki YK:n teknologia-innovaatiolaboratoriale sekä tuet YK:n lastenrahaston ja YK:n väestörahoitusrahastolle)	4,5
TEM	32.20.40	Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen*	120,0
	32.20.83	Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan*	75,0
		Yhteensä	199,5
1.9 Edistetään hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta globaalisti			
UM	24.30.66	Varsinainen kehitysyhteistyö* (Sisältää hankkeet, joiden tavoitteena on ruokaturva, veden ja energian saotavuus sekä luonnonvarojen kestävä käyttö)	144,0
	24.30.88	Finfundin pääoman korottaminen* (Ilmastohankkeet)	6,0
	24.30.89	Kehitysyhteistyön finanssijoiutukset* (Ilmastohankkeet)	78,0
	24.90.67	Kansainvälisten ilmastosiirtomiksen alaisen yhteistyön menot	0,1
	24.90.68	Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö	1,5
		Yhteensä	228,1
		YHTEENSÄ (laskelmat 5-7)	1 787,9
			1 693,4

*Vain kirjattu osuus momentin määrärahoista liittyy hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -tavoitteeseen

Hiilineutraaliuteen ja resurssiviisautteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 1,7 mrd. euron verran vuoden 2019 talousarvioesityksessä. Laskua vuodesta 2018 on noin 95 milj. euroa, mikä johtuu pääasiassa vuoden 2018 lopussa päättyivistä kärkihankkeista. Vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen aloitettava hallitus päättää mahdollisista muutoksista määrärahatasoisissa.

Suurin toimenpidekokonaisuus on taulukossa 6 esitetty biotalous- ja cleantech-ratkaisujen luominen, johon ehdotetaan 681 milj. euroa vuodelle 2019. Tästä suurimman osuuden, 290,7 milj. euroa, muodostavat ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit. Lisäksi merkittävä toimenpidekokonaisuus on taulukossa 5 esitetty energia- ja ilmastostrategian sekä keskipitkän aikavälin ilmastopoliitiikan suunnitelman toteuttaminen, johon ehdotetaan yhteensä 509,1 milj. euroa. Summasta kohdennetaan 261,4 milj. euroa uusittuvan energian tuotantotukeen.

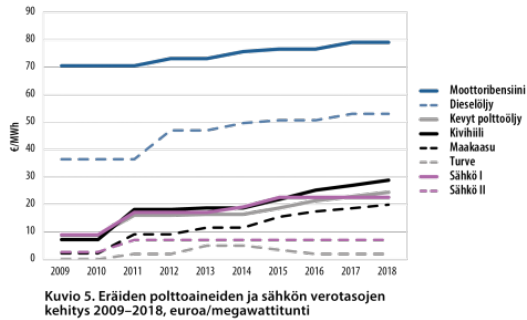
Muita yksittäisiä merkittäviä määrärahakohteita ovat joukkoliikenteen palvelujen ostojen ja kehittäminen (87,5 milj.), rahoitus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (107 milj.), viheryrittämistuki (157,5 milj.),

tuki kestävä kehityksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (121,2 milj.) sekä kehitysyhteistyön hankkeet, joilla edistetään mm. ruokaturvaa ja luonnonvarojen kestävä käyttöä (159 milj.).

4.2 Verot

Talousarvioesitys sisältää useita veroja, joiden voidaan katsoa edistävän hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -painopistealueen tavoitteita. Näitä ovat erityisesti energiaverot, ajoneuvovero, autovero, eräiden juomapakkausten valmistevero sekä jätEVERO. Vaikka kyseisiä veroja voidaan pitää kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisina, niihin voi myös sisältyä sekä tavoitteen mukaisia, että sen vastaisia yksittäisiä verorakenteita.

Energiaveroja kerätään liikenteen polttoaineista, työkon- ja lämmityspolttoaineista sekä sähköstä. Verotulojen lisäksi energiaverot vahvistavat kannustimia energiatehokkuuteen ja vähäpäästöisempään energian tuotantoon. Kuviossa 5 on havainnollistettu eräiden polttoaineiden ja sähkön verotasojen kehitystä vuosina 2009-2018. Kuvioista nähdään, että polttoaineiden ja sähkön verotasoja on korotettu vaiheittain vuodesta 2011 alkaen, lukuun ottamatta turpeen veroa, jonka verotaso on ajanjaksolla sekä korotettu että alennettu. Vuonna 2011 kansalliseen energiaverojärjestelmään tehtiin uudistus, jossa polttoaineiden litra- tai painopohjainen valmistevero muutettiin polttoaineen energiasisältöön perustuvaksi energiasisältöveroksi sekä polttoaineen poltosta syntyvään hiilidioksidin ominaispäästöön perustuvaksi hiilidioksidiveroksi. Veron laskentaperusteissa alettiin myös ottaa huomioon polttoaineiden poltosta aiheutuvat lähipäästöt.

Kuvio 5. Eräiden polttoaineiden ja sähkön verotasojen kehitys 2009–2018, euroa/megawattitunti

Vuoden 2019 talousarvioesityksessä energiaveroihin liittyy muutoksia, joiden voidaan katsoa olevan hiilineutraali ja resurssiviihass Suomi -painopisteen tavoitteiden mukaisia. Yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon päästöohjausta lisätään. Työkone- ja lämmityspolttoaineiden verotusta kiristetään ja muutetaan siten, että polttoaineen hiilidioksidiveron laskennassa otetaan huomioon polttoaineen poltosta syntyvien kasvihuonekaasupäästöjen lisäksi polttoaineen elinkaaren aikana syntyvät muut kasvihuonekaasupäästöt. Vuoden 2019 veromuutosten yksityiskohdat eivät ole vielä kaikilta osin tiedossa, mutta verotasot tulevat nousemaan vuodesta 2018.

Ajoneuvovero ja autovero määräytyvät osittain päästöperusteisesti, joten ne lisäävät suurempipäästöisten autojen hankinnan kustannuksia ja siten kannustavat kohti vähäpäästöisempää liikumista. Eräiden juomapakkausten valmistevero ohjaa juomapakkausten kierrätykseen. Jätevero puolestaan on ohjaava ympäristövero, jonka avulla tavoitellaan jätteen kaatopaikkakäsittelyn vähentämistä ja hyötykäytön lisäämistä.

Autoveron päästöporrastusta on jyrkennetty tällä hallituskaudella ja viimeisin vähäpäästöisiin autoihin kohdistuva veronalennus tulee voimaan vuoden 2019 alusta. Ajoneuvoveron alentaminen vuoden 2020 alun jälkeen alkavilta veropäiviltä vähentää ajoneuvo-

veronalennusta jo vuonna 2019. Veronalennus alentaa yksityisautoilun kustannuksia, mutta alennuksen vaikutuksia kestävä kehityksen tavoitteiden suhteen voidaan arvioida vasta lakiesityksen valmistuessa.

4.3 Ympäristölle haitalliset tuet

Ympäristön kannalta haitallisilla tuilla tarkoitetaan tukia, jotka johtavat luonnonvarojen käyttöasteen ja ympäristön kuormituksen kasvuun tuetussa yrityksessä tai tuetuilla toimialalla. Kyseisten tukien käyttöönottoa perustellaan yleensä muilla kuin ympäristösyillä, sillä niillä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia muiden poliittisten tavoitteiden, kuten ruoantuotannon, aluetalouden, työllisyyden ja kasvun kannalta. Nämä positiiviset vaikutukset tulee huomioida tukien arvioinnissa.

Vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyy ympäristölle haitallisia tukia, joita voidaan tunnistaa etenkin verojärjestelmässä mutta myös määrärahoissa. Tässä yhteydessä käsiteltävät haitalliset tuet pohjautuvat aiemmin tehtyihin selvityksiin. (Maa- ja metsätalousministeriön toimialan tukien ympäristövaikutukset 2012; Ympäristön kannalta haitalliset tuet, 2013; Rakennepoliittisen ohjelman valmistelu 2013; Luonnon monimuotoisuudelle haitalliset tuet, 2015.)

Verojärjestelmä sisältää verotukia eli poikkeuksia normaaliksi katsotusta verotuksen rakenteesta. Suurimpia ympäristölle haitallisia verotukia ovat energiaverotukseen kuuluvat dieselin, työkoneiden, turpeen sekä teollisuuden ja kasvihuoneiden normia alemmat verokannat, energiaintensiivisten yritysten veronpalautus ja maatalouden energiaveron palautus. Määrärahoissa ympäristölle haitallisiksi tuiksi voidaan luokitella mm. päästökaupan

epäsuorien kustannusten kompensatio sekä eräät maatalouden tuet.

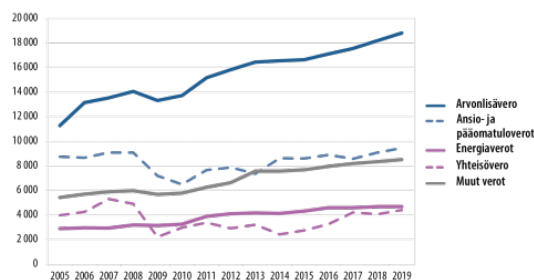
Vuoden 2019 talousarvioesityksessä ympäristölle haitallisten tukien määräksi arvioidaan edellä mainittuihin selvityksiin pohjautuen noin 3,5 mrd. euroa, mikä muodostuu pääasiassa erilaisista verotuista. Ympäristölle haitalliset tuet kohdistuvat pääasiassa kolmeen sektoriin: energiasektoriin, liikennesektoriin ja maataloussektoriin. Liikennesektorin osuus on näistä suurin, arviolta noin 1,4 mrd. euroa, mutta sektoreiden tukimäärät ovat varsin lähellä toisiaan. Sekä energia- että maataloussektorilla tukimäärä on hieman yli 1 mrd. euroa.

Suurin yksittäinen ympäristölle haitallinen tuki muodostuu teollisuuden ja kasvihuoneiden alemmasta sähköverokannasta, jonka suuruudeksi arvioidaan noin 600 milj. euroa

vuonna 2019. Liikennesektorilla dieselpolttoaineen alhaisemman verokannan, työmatkakuluvähennyksen sekä työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen alemman verokannan tukimäärät ovat kaikki lähellä noin 400 milj. euron tasoa. Maataloussektorilla suurin yksittäinen tuki muodostuu luonnonsuhde-erojen vaikutuksia tasaavasta luonnonhaittakorvauksesta, sen osuus on noin 548 milj. euroa.

5 Valtion talousarvioesitys 2019

Kuvio 6. Valtion verotulojen kehitys verolajeittain vuosina 2005–2019, milj. euroa

Valtion tuloja ja menoja tarkastellaan talousarvion yleisperusteluissa luvuissa 4 ja 5 sekä yksityiskohtaisissa perusteluissa (<http://budjetti.vm.fi>). Tuloarviot käsitellään osastoittain ja määräraha-arviot hallinnonaloittain.

5.1 Tulot, menot, alijäämä ja velka

Tulot

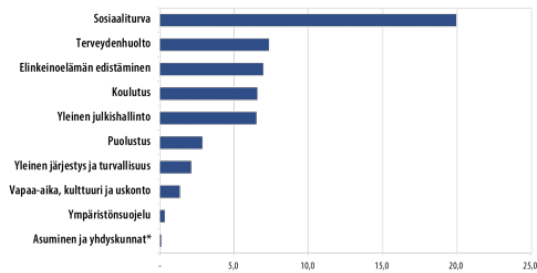
Vuoden 2019 valtion budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan olevan noin 53,9 mrd. euroa, josta verotulot muodostavat noin 85 % eli 45,8 mrd. euroa. Verokertymän arvioidaan kasvavan 3,7 % vuonna 2019.

Kuviossa 6 tarkastellaan pelkästään verotulojen kehitystä vuosina 2005–2019. Vuodesta 2016 alkanut talouskasvun elpyminen on vauhdittanut verotulojen kasvua. Arvonlisävero muodostaa valtion suurimman yksittäisen tulonlähteen. Nykyisen korkeasuhdanteen aikana voimakkaimmin on kasvanut yhteisöveron tuotto. Energiaverokertymän kasvu on puolestaan jäänyt vaimeaksi huolimatta verotuksen kiristymisestä.

Menot

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 55,3 mrd. euroa, mikä on noin 0,5 mrd. euroa vähemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Menotaso alentavat määräaikaisten kärkihankkeiden päättyminen, hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset sopeutustoimet sekä parantuneen työllisyystilanteen seurauksena pienentyneet työttömyysturvamenot. Useiden sopeutustoimien, kuten perusväylänpitoon, erikoissairaanhoidon alueelliseen kehittämiseen ja toimintamenoihin tehtyjen toimien säästövaikutus kasvaa vuonna 2019. Hallitusohjelman liitteen 6 mukaisten sopeutustoimien vaikutuksena valtion menot alenevat noin 0,3 mrd. eurola vuodesta 2018. Lisäksi indeksikorotusten tekemättä jättämisellä on budjetin tasapainoa parantava vaikutus. Menotaso nostavat mm. laki- ja sopimusperusteiset korotukset kuten keväällä sovitun valtion virka- ja työehtosopimuksen mukaiset palkankorotukset sekä eräät automaattitekijät kuten ikäisidonnaisten valtion eläkemenojen kasvu.

Määrärahojen, eli valtion menojen, kohdentuminen eri käyttötarkoituksiin riippuu poliittisista päätöksistä, talouden rakenteista ja suhdanteista. Merkittävin osa valtion talousarvioesityksen määrärahoista vuonna 2019 kohdistuu sosiaaliturvaan (36 %). Kuviossa 7 on havainnollistettu käyttöalat, joihin Suomen valtio kohdentaa määrärahoja hallituksen esityksen mukaisesti vuonna 2019.

* Pääosa asuntotuotannon tukemiseen liittyvistä menoista rahoitetaan valtion talousarvion ulkopuolisesta asuntorahastosta. Lisäksi suorat asumistuet sisältyvät sosiaaliturvan menoihin.

Kuvio 7. Vuoden 2019 talousarvioesityksen määrärahat käyttökohteen mukaisesti (COFOG), mrd. euroa

Osa valtion budjettiin tulevista tuloista saadaan Euroopan unionilta, ja toisaalta Suomen valtio maksaa EU:lle maksuja. Valtiontalouden tasolla Suomen arvioidaan maksavan EU:n budjettiin ja Euroopan kehitysrahastoon noin 2,1 mrd. euroa vuonna 2019. Suomen maksut kasvavat 205 milj. euroa vuodelle 2018 budjetoituun verrattuna. EU:n budjetista arvioidaan saatavan tuloja noin 1,2 mrd. euroa, mikä on 143 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2018 arvioidaan saatavan. Valtiontalouden EU-tulojen ja menojen suhdetta on havainnollistettu taulukossa 8. EU:n vuoden 2019 talousarvion mukaisesti EU:n varoja kohdennetaan muuttoliikkeeseen ja pakolaisuuteen liittyviin haasteisiin vastaamiseen, EU:n kansalaisten turvallisuustilanteen parantamiseen sekä lisäpanostuksiin strategisiin investointeihin ja kestäväan kasvuun.

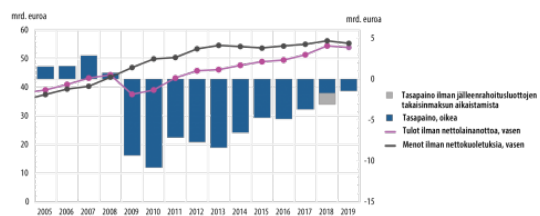
Taulukko 8. Yhteenveto valtion ja EU:n välisistä maksuvirroista 2017–2019, milj. euroa

Valtiontalouden menot	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018	Talousarvioesitys 2019
Budjettitalous			
ALV-maksu	274	285	301
BKTL-maksu	1 360	1 457	1 610
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	164	139	149
EU-MAKSUT YHTEENSÄ	1 798	1 881	2 069
Euroopan kehitysrahasto	60	57	74
Yhteensä	1 858	1 938	2 143
Valtiontalouden tulot	Tilinpäätös 2017	Talousarvio 2018	Talousarvioesitys 2019
Budjettitalous			
Maataloustuki	537	537	537
Maaseudun kehittäminen	314	230	420
Rakennepoliittinen tuki	221	240	200
Tullien yms. kantopalkkio	35	36	37
Muut tulot	41	53	45
Rahastotalous			
Interventiorahasto	0	0	0
Maatilatulojen kehittämisrahasto	0	0	0
Yhteensä	1 149	1 096	1 239
EU:n puolesta kannetut tullit, maatalous- ja sokerimaksut	174	178	183

Alijäämä

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2019 on noin 1,4 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Alijäämä pienenee hieman verrattuna vuodelle 2018 budjetoituun, huomioiden jo hyväksytyt lisätalousarvio. Vuoden 2018 budjetin alijäämää pienentävät valtiolle ennaikaisesti takaisin maksetut jälleerahoitusluotot. Ilman näitä ennaikaisia takaisinmaksuja vuoden 2018 alijäämäksi arvioitaisiin 3,2 miljardia euroa.

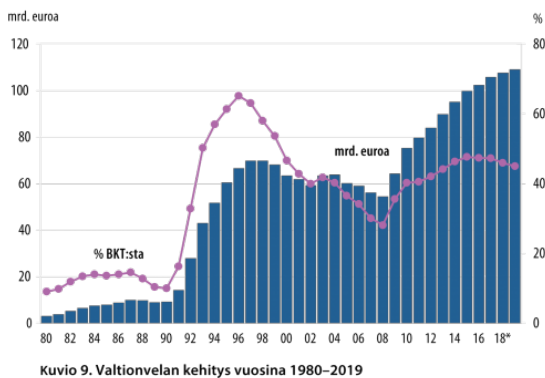
Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan vuonna 2019 noin 0,7 % suhteessa bruttokansantuotteen. Valtion budjettitalous on ollut alijäämäinen vuodesta 2009 alkaen. Tilannetta on havainnollistettu kuviossa 8.

Kuvio 8. Valtion budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino vuosina 2005–2019, mrd. euroa

Velka

Vuoden 2019 lopussa valtionvelan, ml. rahastotalouden velka, arvioidaan olevan noin 109 mrd. euroa, mikä on noin 45 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kuvioista 9 nähdään, että valtion velka on likimain kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Kuvio 9. Valtionvelan kehitys vuosina 1980–2019

5.2 Poimintoja talousarvioesityksen 2019 vero- ja määrärahapäätöksistä

VEROPERUSTEMUUTOKSET

Suurin osa hallitusohjelman mukaisista veroperustemuutoksista on jo toteutettu vuosina 2016–2018. Keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet työn verotuksen keventäminen ja toisaalta valmisteverotuksen ja kiinteistöverotuksen kiristäminen.

Vuonna 2019 jatketaan hallitusohjelman mukaisia asteittain voimaan tulevia muutoksia: tupakkaverot kiristyy, autoverotus kevenee ja asuntolainan korkovähennys supistuu.

Ansiotuloverotusta kevennetään painottuen pienituloisiin korottamalla perusvähennystä, työtulovähennystä sekä valtion- ja kunnallis-

verotuksen eläketulovähennyksiä. Tämän yhteisvaikutus on vuositasolla kaikkien veronsaajien tapauksessa 130 milj. euroa. Ansiotuloveroperusteisiin tehdään lisäksi indeksitarkistus, jotta verotus ei kiristyisi yleisen ansiotasokehityksen vuoksi. Solidaarisuusveron alemman alarajan voimassaoloa jatketaan ensi vuonna.

Työasuntovähennyksen enimmäismäärää korotetaan niin, että se tukee paremmin työn perässä muuttamista. Vapaaehtoistyöntekijöille maksettavien kilometrikorvausten verovapautta laajennetaan. Veroperustemuutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille hallitusohjelman mukaisesti. Yritysten korkovähennysoikeuden rajoitusta kiristetään, kun Suomi panee täytäntöön EU:n veronkiertodirektiivin.

Valmisteverotusta kiristetään ansiotuloverotuksen keventämisestä seuraavien verotuottomenetysten kompensoimiseksi. Alkoholiveroa korotetaan 30 milj. eurolla ja virvoitusjuomaveroa 25 milj. eurolla. Lämmityspolttoaineiden verotusta muutetaan siten, että polttoaineen hiilidioksidiveron laskentaperusteissa otetaan huomioon polttoaineen keskimääräiset elinkaari päästöt. Lisäksi turpeen veroa nostetaan sekä yhdistetyn sähkön ja lämmöntuotannon verotukea muutetaan niin, että hiilidioksidiveron puolitus korvataan energiasisältöveron alennuksella. Muutosten myötä turpeesta ja muista lämmityspolttoaineista kertyvät verotulot nousevat bruttomääräisesti 38 milj. eurolla. Ajoneuvoveroa alennetaan 50 milj. eurolla vuoden 2020 alun jälkeen alkavilta veropäiviltä, mikä vähentää veron kertymää jo vuonna 2019.

YLEINEN JULKISHALLINTO ml. ulkoasiainhallinto

Valtioneuvoston kanslialle ehdotetaan 60 milj. euron määrärahaa vuodelle 2019 EU-puheenjohtajuuskauden valmisteluun ja toteuttamiseen. Suomi toimii Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana 1.7.–31.12.2019.

Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmaan ehdotetaan 0,7 milj. euroa vuodelle 2019. Toimenpideohjelman tavoitteena on julkisten rakennusten tervehdyttäminen sekä sisäilmasta oireilevien hoidon ja kuntoutuksen tehostaminen.

Saamelaisia koskevaan totuus- ja sovintoprosessiin ehdotetaan 1,5 milj. euroa.

Vaalimenoihin ehdotetaan 7 milj. euron lisäystä vuoden 2019 maakuntavaalien toimitamiseen europarlamenttivaalien yhteydessä.

Ulkoasiainhallinnolle esitetään 1,2 milj. euron lisäystä edustuston uudelleen avaamiseen Bagdadiin.

Maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun ehdotetaan 211 milj. euron määrärahaa väli- ja kaksivuotisen ja maakuntien kustannuksiin, muutosjohtamiseen, tietojärjestelmien ja tietohallinnon kehittämiseen ja muutostöihin

sekä maakuntien yhteisten palvelukeskusten perustamiseen ja toimintaan.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta kohdennetaan 30 milj. euroa kuntien digitalisaation edistämiseen. Lisäksi 10 milj. euroa kohdennetaan kuntien valtionosuuden harkinnanvaraiseen korottamiseen.

PUOLUSTUS

Puolustusvoimien määrärahoihin ehdotetaan 9,8 milj. euron lisäystä sotilastiedustelulaisista johtuviin lisämenoihin sekä 5,8 milj. euron lisäystä henkilöstön määrän lisäämiseen.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetaan 260 milj. euroa Laivue 2020 -hankkeen ensimmäisen vuoden rahoitusosuuteen.

Sotilaalliseen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin ehdotetaan 1,5 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin Irakin OIR- ja Afganistanin RS-operaatioiden suunnitellusta jatkumisesta.

YLEINEN JÄRJESTYS JA TURVALISUUS

Poliisin määrärahoihin ehdotetaan 18 milj. euron lisäystä ydintoiminnan turvaamiseksi. Rahoituksen avulla voidaan mm. säilyttää poliisien määrä nykytasolla eli noin 7 200 poliisissa. Lisäksi ehdotetaan 2,5 milj. euron lisäystä lähiöpoliisitoimintaan sekä 3,3 milj. euroa erityisesti haja-asutusalueiden poliisivirkojen lisäämiseen.

Suojelupoliisille ehdotetaan 10 milj. euron lisämäärärahaa siviilitiedustelua koskevasta lainsäädännöstä aiheutuviin menoihin, edellyttäen että lainsäädäntö tulisi voimaan

vuonna 2019. Lisäksi suojelupoliisille esitetään 2,5 miljoonaa euroa lisärahoitusta ydintoimintansa ja toimintakykynsä varmistamiseksi.

Rajavartiolaitoksen määrärahoihin ehdotetaan vajaan 2,4 milj. euron lisämäärärahaa Helsinki-Vantaan lentoaseman ulkorajaliikenteen kasvusta johtuviin lisäresurssitarpeisiin sekä 2 milj. euron lisäystä ydintoimintojen turvaamiseen.

Turvapaikanhakijoihin liittyvät menot supistuvat vuodesta 2018 25 milj. eurolla. Maa-hanmuuttomenojen oletuksina on käytetty arviota 4000 turvapaikanhakijasta vuodessa. Vastaanoton piirissä arvioidaan olevan 10 500 henkilöä. Kiintiöpakolaisten määrä pysyy ennallaan 750 henkilössä.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävät siirtyvät oikeusaputoimistojen yhteyteen vuoden 2019 alusta. Ylivelkaantuneiden aseman kohentamiseen panostetaan yhteensä 8 milj. euroa. Tämä kohdistetaan muun muassa talous- ja velkaneuvontaan, ulosotossa tehtävään velallisten neuvontaan ja tuomioistuinkäsittelyjen nopeuttamiseen.

Rikosseuraamuslaitokselle ehdotetaan yhteensä 1,8 milj. euron lisärahoitusta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan järjestelmän täydentämiseen sekä vakavan väkivallan uusimisriskin vähentämiseen.

ELINKEINOELÄMÄÄN LIITTYVÄT ASIAT

Työ- ja elinkeinotoimistoille ehdotetaan 10,3 milj. euron lisäystä aktiivisen työnhaun tukeen ja työnhakijoiden palvelujen parantamiseen sekä 10 milj. euroa määräaikaishaastattelujen järjestämiseen.

Muun muassa yhdistyksille ja säätiöille maksettavan palkkatuen enimmäishenkilömäärää ehdotetaan korotettavaksi 3000:sta 4000 henkilöön.

Business Finlandin avustusvaltuudeksi ehdotetaan 344,4 milj. euroa, joka on 73,6 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin toimintamenoihin ehdotetaan 8 milj. euron lisäystä kohdennettavaksi ohjelmatoimintaan ja ulkomaan toimintojen vahvistamiseen.

Geologian tutkimuskeskukselle ehdotetaan lisäystä 1 milj. euroa akkumineraalivarantojen ja -potentiaalain selvittämiseen kotimaisen akkuklusterin vahvistamiseksi. Teknologian tutkimuskeskus VTT:n avustusta ehdotetaan korotettavaksi VTT:n vastuulla olevan FiR1-tutkimusreaktorin käytöstäpoiston kustannuksiin ja Otakaari 3:n kuumakammitilojen ennallistamiseen yhteensä 10,4 milj. eurolla ja strategisen tutkimuksen vahvistamiseksi 7 milj. eurolla.

Nopeasti toteutettaviin alueellisiin seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta tukeviin hankkeisiin ehdotetaan 3 milj. euroa. Hankkeiden rahoitukseen sitoutuvat osaltaan myös alueen kunnat ja yritykset.

Energiatuen myöntämisvaltuutta ehdotetaan lisättäväksi 25 milj. eurolla.

Romutuspalkkiota sekä sähkökäyttöisten henkilöautojen ja henkilöautojen kaasua ja etanolikonversioiden hankintatukea jatketaan, ja niihin ehdotetaan kohdennettavan yhteensä 6 milj. euroa.

Perusväylänpitoon esitetään 15 milj. euron lisäystä mm. korjausvelan vähentämiseen ja liikenteen turvallisuuteen. Lisäksi yksityisteiden kunnossapidon ja parantamisen avustuksiin esitetään 4 milj. euron lisäystä.

Muun muassa vuoden 2018 kasvukauden kuivuudesta johtuvien maatalouden kannattavuusongelmien helpottamiseksi esitetään maatalouden tukemiseen useita määrärahalisäyksiä. Luonnonhaittakorvauksiin ehdotetaan 27,5 milj. euron lisäystä vuodelle 2019. Maatalouden energiaverojen korotettua palautusta vuodelta 2018 esitetään maksettavaksi 20 milj. euroa vuonna 2019. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (MELA) Välitä viljelijästä -projektia esitetään jatkorahoitettavaksi vuosina 2019-2020 3 milj. eurolla. Lisäpanostuksia ehdotetaan myös mm. biotalouteen liittyvän innovoinnin edistämiseen, elintarvikevientiin sekä tilusrakenteen parantamiseen.

YMPÄRISTÖNSUOJELU

Uuden vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen varataan 15 milj. euroa.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toimeenpano jatkuu. Lisäksi perinnebiotooppien päivitysinventointeihin ehdotetaan 0,2 milj. euroa. Nivalassa sijaitsevan Hituran kaivoksen alueen sulkemistöitä jatketaan ja siihen ehdotetaan 16,3 milj. euroa.

ASUMINEN JA YHDYSKUNTAPALVELUT

A-Kruunu Oy:n pääomittamiseen saa käyttää 50 milj. euroa Valtion asuntorahaston varoja, mikä mahdollistaa rakentamisen lisäämisen.

TERVEYDENHUOLTO

Valtion rahoitusta terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen esitetään lisättäväksi 6 milj. eurolla.

Inluenssarokoteohjelmaa kehitetään ja laajennetaan siten, että rokotusta tarjotaan jatkossa puolivuotiaista kuusivuotiaille. Rokotteiden hankintaan ehdotetaan 1 milj. euron lisäystä.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestäminen ehdotetaan siirrettäväksi vuodesta 2021 lähtien Kelan tehtäväksi. YTHS jatkaisi valtakunnallisena palveluiden tuottajana ja samalla sen toiminta laajenisi kattamaan myös ammattikorkeakouluopiskelijat. Uudistuksen valmisteluun YTHS:lle ehdotetaan yhteensä 3,0 milj. euroa ja Kelalle 0,9 milj. euroa vuosille 2019 ja 2020.

VIRKISTYS- JA KULTTUURITOIMINTA

Liikkuva koulu -ohjelma laajennetaan toisen asteen opiskelijat kattavaksi Liikkuva opiskelu -ohjelmaksi, johon esitetään vuonna 2019 yhteensä 2,8 milj. euroa.

Huippu-urheilun edellytysten vahvistamiseksi valtio varautuu pääomittamaan perustettavaa olympiarahastoa siirtämällä sille valtion omistamaa osakevarallisuutta enintään 20 milj. eurolla. Valtion pääomitus tehdään samassa suhteessa yksityisen pääoman kanssa.

KOULUTUS

Osana hallituksen toimia osaamisen, tutkimuksen ja kasvun edistämiseksi Suomen Akatemian avustusvaltuuksia tieteelliseen tutkimukseen esitetään nostettavaksi 25 milj. eurolla. Ammattikorkeakouluissa tehtävään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan esitetään 5 milj. euron lisäystä.

Uuden lukiolain toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen esitetään 10 milj. euron lisäpanostusta. Lukiouudistuksen toimeenpano aloitetaan poistamalla ylioppilastutkinnon uusimista koskevat rajoitukset, mihin ehdotetaan 0,4 milj. euroa.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja sitä tuetaan edelleen 15 milj. euron lisärahoituksella.

Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa ja osallistumisastetta edistetään, ja varhaiskasvatuksen järjestäjille ehdotetaan 10 milj. euroa positiivisen diskriminaation avustuksiin. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen koekilua laajennetaan. Laajennuksen toteuttamista varten ehdotetaan 5 milj. euron lisäystä.

Opintotukimenoihin ehdotetaan noin 8 milj. euron lisäystä opintotukioikeuden laajentamiseen oppivelvollisuusiän ylittäneille perusopetuksen opiskelijoille, oppimateriaalilisään lukiokoulutuksen sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijoille sekä lukuvuoden tukiajan pidentämiseen lukiokoulutuksessa.

SOSIAALITURVA ml. työeläkkeet

Valtion maksamiin työeläkkeisiin ja korvauksiin ehdotetaan 115 milj. euron lisäystä edelliseen vuoteen johtuen eläkkeiden volyymikasvusta ja eläkkeisiin tehtävistä indeksitarkistuksista.

Työttömyysturvamenojen arvioidaan laskevan noin 296 milj. eurolla johtuen pääasiansa työttömyysasteen alenemisesta. Edelleen työllisyyttä pyritään edistämään kohdentamalla 20 milj. euroa työn vastaanottamisen kannustimien parantamiseen. Lisäksi yrittäjien perheenjäsenten ansioperusteisen työttömyysturva-oikeuden toteutumista edistetään, mihin ehdotetaan 10 milj. euroa.

Eläketuen piiriä ehdotetaan laajennettavan koskemaan uusia ikäluokkia. Eläketukea voisi niin halutessaan saada 60 vuotta täyttänyt ja viisi vuotta työttömänä ollut henkilö. Eläketukeen ehdotetaan nettona n. 3 milj. euron määrärahaa.

Kelan sosiaaliturvarahastoille ehdotetaan 3,5 milj. euron lisäystä toimintakuluihin, joita aiheuttaa työttömyysturvan aktiivimallin toimeenpanosta.

Adoptio- ja monikkoperheiden asemaa parannetaan. Ulkomailta adoptoitvien perheiden adoptiotuen tarkistamiseen ehdotetaan 0,3

milj. euroa, ja monikkoperheiden isille myönnetään isyysraha pidennettynä.

Vähimmäismääräisiä päivärahoja, eli sairaus- ja vanhempainpäivärahoja, kuntoutusrahaa ja erityishoitorahaa, ehdotetaan korotettavan työmarkkinatukea vastaavalle tasolle, jolloin päivärahat nousisivat 80,50 euroa kuukaudessa. Korotuksen kustannusvaikutus valtiolle olisi noin 20 milj. euroa vuositasolla. Sairauspäivärahan 55 päivän omavastuuajan poistoon ehdotetaan nettona 4,4 milj. euroa.

Vaikeassa asemassa olevien nuorten opiskelun ja työllistymisen tukemiseksi nuorten ammatillisen kuntoutuksen kriteereitä ehdotetaan lievennettäväksi. Lisäksi ammatillisessa kuntoutuksessa oleville nuorille maksettaisiin kuntoutusrahaa osallistumistulona koko kuntoutuspäätöksen ajalta. Muutokseen ehdotetaan 3,6 milj. euron lisämäärärahaa vuodelle 2019.

Takuueläkettä ehdotetaan korotettavaksi noin 9 eurolla kuukaudessa. Korotus lisäisi valtion menoja 10 milj. eurolla vuositasolla.

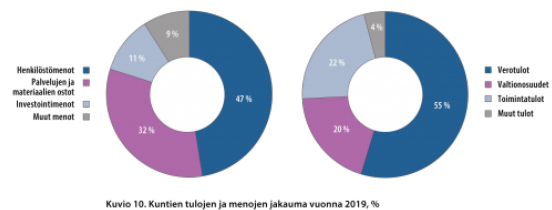
Rintamaveteraaneille mahdollistetaan uuden valmisteltavan lainsäädännön kautta samat kotona asumista tukevat palvelut kuin sotainvalideille. Tähän on ehdotettu lisättäväksi yhteensä 40 milj. euroa vuodelle 2019.

5.3 Kuntatalous ja maakuntauudistus

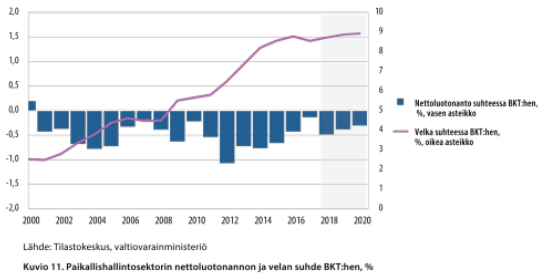
Valtio rahoittaa kuntien toimintaa valtion-apujärjestelmän kautta valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Kuntien menoihin valtio ei voi vaikuttaa suoraan, vaan ne aiheutuvat eduskunnan säätämien lakien ja kuntien omien päätösten perusteella. Kuntatalouden tilaa ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen on kuvattu tarkemmin kuntatalousohjelmassa ja valtion talousarvion yleisprustelujen luvussa 8.

5.3.1 Kuntalouden tulot, menot ja rahoitusasema

Vuonna 2019 kuntien ennakoitua saavan 55 % tuloistaan verotuloina, 22 % toimintatuloina, 20 % valtionosuuksina ja 4 % muina tuloina. Kuntien menoista 47 % arvioidaan kohdistuvan henkilöstömenoihin, 32 % palveluiden ja materiaalien ostoon, 11 % investointimenoihin ja 9 % muihin menoihin. Kuntien tulojen ja menojen jakaumaa on havainnollistettu kuviossa 10.

Hallituksen kuntataloudelle asettaman rahoitusasematavoitteen mukaan kansantalouden tilinpidon mukainen paikallishallinnon netto-luotonanto saa olla vuonna 2019 korkeintaan -0,5 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteen. Tämä ollaan nykyennusteiden valossa saavuttamassa vuonna 2019. Vuonna 2019 paikallishallintosektorin alijäämän arvioidaan olevan -0,3 % suhteessa kokonaistuotantoon ja velan 8,8 %. Alijäämän ja velan kehitystä on havainnollistettu kuviossa 11 ja niistä on kerrottu tarkemmin valtiovarainministeriön syksyn 2018 Taloudellisen katsauksen luvussa 2.4.

Valtion toimenpiteet vaikuttavat kuntien tuloihin ja menoihin. Nettomääräisesti valtion toimenpiteiden vaikutus on noin 254 milj. euroa kuntataloutta heikentävä vuonna 2019. Heikentävä vaikutus johtuu ennen kaikkea lakisääteisestä valtion ja kuntien välisestä kustannustenjaon tarkistuksesta ja hallitusohjelman mukaisesta indeksikorotuksen tekemättä jättämisestä. Vaikutukset välittyvät kuntiin eduskunnan päättämällä kuntien tehtävien, toiminnan ja rahoituksen muutoksina. Merkittävimpiä toimenpiteitä ovat valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus ja hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset kuntien menoja alentavat toimet (mm. erikoissairaanhoidon keskittäminen, vanhuspalveluiden laatuosoituksen uudistus ja omais- ja perhehoidon kehittäminen). Valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntiin on eritelty tarkemmin valtion talousarvioesityksen yleisperustelujen luvussa 8.3 ja kuntatalousohjelman luvussa 2.2.

5.3.2 Maakunta- ja sote-uudistus

Maakunta- ja sote-uudistuksen voimaantulo siirtyy vuoden 2021 alkuun. Hallituksen tavoitteena on, että maakuntavaalit pidetään toukokuussa 2019 ja maakuntavaltuustot aloittaisivat toimintansa saman vuoden elokuussa. Maakunnat perustettaisiin kuitenkin heti lakien voimaantulon jälkeen ja maakunnan väliaikaishallinto johtaisi maakuntien hallinnon ja toiminnan valmistelua siihen asti, kunnes vaaleilla valittu maakuntavaltuustoto aloittaa toimikautensa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäminen sekä vastuu muiden hallinnonalojen tehtävien hoitamisesta siirtyvät maakuntien vastuulle vuodesta 2021 alkaen.

Uudistuksen toimeenpanon valmisteluun varataan valtion budjettirahoitusta noin 211 milj. euroa vuonna 2019. Rahoituksella katetaan uudistuksen esivalmistelun ja väliaikaishallinnon kustannukset, suunnitellaan ja toteutetaan valtakunnallisia tietojärjestelmäratkaisuja sekä perustetaan maakuntien yhteisiä palvelukeskuksia. Rahoituksella toteutetaan alueellista ja valtakunnallista muutosjohtamista sekä uudistuksen edellyttämä toimeenpanon valmistelu myös valtioneuvostossa.

6 Yhteenveto

Tässä julkaisussa on tarkasteltu valtion talousarvioesitystä vuodelle 2019. Julkaisussa on entisestään laajennettu kestävään kehitykseen liittyvien määrärahojen tarkastelua.

Hallituksen keskeisinä tavoitteina on kuroa umpeen julkisen talouden kestävyysvajetta ja nostaa työllisyysastetta. Tavoitteena on lopettaa velaksi eläminen vuonna 2021. Hallitusohjelmaan sisältyy erilaisia sopeuttamistoimia. Verotuksen painopistettä on hallituskaudella siirretty työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin.

Talouden ennustetaan kasvavan edelleen vuonna 2019. Työttömyysasteen ennustetaan laskevan ja työllisyysasteen nousevan. Väestön ikääntymisestä johtuen julkisessa taloudessa on kuitenkin pidemmällä aikavälillä merkittävä kestävyysvaje eli epätasapaino tulojen ja menojen välillä.

Vuoden 2019 talousarvioesitys ylittää 55,3 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden alijäämäksi ennakoidaan noin 1,4 mrd. euroa ja valtionvelan odotetaan nousevan noin 109 mrd. euroon.

Talousarvioesitykseen sisältyy panostuksia mm. työllisyyden, osaamisen ja tutkimuksen tukemiseen, eriarvoisuuden ehkäisemiseen, maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun, poliisitoimeen ja puolustukseen, maatalouteen, vesiensuojeluun sekä varhaiskasvatukseen. Työttömyysturvamenojen odotetaan vähenevän työllisyystilanteen kohenemisen johdosta.

Vuoden 2019 talousarvioesitys päivitetään myös www.tutkibudjettia.fi -sivustolle, jossa budjettia voi tarkastella visuaalisesti eri näkökulmista.

7 Lisätietoja

Budjettiosasto

Budjettipäällikkö Hannu Mäkinen,
puh. 02955 30330
Apulaisbudjettipäällikkö Juha Majanen,
puh. 02955 30247

Budjettikatsaus 2019 – Syyskuu 2018

Valtiovarainministeriön julkaisuja 29a/2018
ISSN 1797-9714 (zine)
ISBN 978-952-251-969-6 (zine)

Valtiovarainministeriö

Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01
vm.fi

8 Lukuohjeet ja tulostus

Budjettikatsaus julkaistaan mobiililaitteilla luettavana Mobile Zine HTML5-verkkajulkaisuna. Tämä digitaalinen julkaisu on luettavissa kaikilla päätelaitteilla niiden käyttöjärjestelmästä tai näytön koosta riippumatta (tietokoneet, tablet-laitteet, älypuhelimet ja tv-vastaanottimet, joissa on internetselain). Julkaisun sisältö skaalautuu automaattisesti kulloinkin käytössä olevalle näyttökoolle. Saat suurennettua kuvat ja kaaviot ruudun kokoisiksi klikkaamalla niitä.

Jos katsot julkaisua tietokoneellasi, voit hel-

posti siirtyä sivulta toiselle näppäimistön nuolinäppäimillä ja kosketusnäytöllisellä laitteella vastaavasti pyyhkäisemällä kuvaruutua oikealle tai vasemmalle.

Palaute

Kerro mielipiteesi verkkajulkaisusta. Lähetä terveisesi julkaisutuotanto@vnk.fi.